

Struktury wynurzeniowe w utworach triasu jednostki wierchowej i krizniańskiej Tatr

Piotr Jaglarz*, Tomasz Rychliński*

Różnorodne struktury wynurzeniowe są powszechne w płytkomorskich utworach triasu jednostki wierchowej Tatr Zachodnich i krizniańskiej Tatr Zachodnich oraz Tatr Bielskich.

Paleokras związany z krótkotrwałymi okresami ekspozycji i wietrzenia utworów węglanowych został stwierdzony w platformowych sukcesjach triasu środkowego w kilku

profilach serii wierchowej. Cechą charakterystyczną utworów skrasowiałych jest występowanie czerwonego materiału (terra rosa) wypełniającego szczeliny krasowe oraz ujemne wartości $\delta^{13}\text{C}$. Tego typu kras był związany prawdopodobnie z okresami regresji wywołanymi eustatycznymi obniżeniami poziomu morza. Paleokras został rozpoznany również w utworach triasu jednostki krizniańskiej. W jednostce Suchego Wierchu (profil Skupniów Uplazu) oraz w jednostce Hawrania (profil Hlupy–Żdiarska Vidla) paleokras występuje w stropie utworów lądynu i stanowi granicę pomiędzy utworami środkowego i górne-

*Instytut Nauk Geologicznych, Uniwersytet Jagielloński, ul. Oleandry 2a, 30-063 Kraków

go triasu (kajpru). Osadom skrasowiałym towarzyszą struktury glebowe, a szczeliny krasowe wypełnia materiał ilasty, pochodzący z wyżejległych, klastycznych utworów kajpru. Poziomy gleb kopalnych stwierdzono również w profilu z Doliny Smytniej. Występują one w spągu utworów karniku i są związane z długookresową ekspozycją utworów. W tej części basenu tetydzkiego doszło wówczas do regresji morskiej, wynurzenia i wietrzenia utworów środkowotriasowej platformy węglanowej. Poziomy krasu stwierdzone w stropie anizyku w profilu Giewontu były związane z długotrwałym wietrzeniem. Nad skrasowiałymi utworami anizyku występują bezpośrednio skały środkowej jury.

W obrębie utworów sebhy i laguny triasu dolnego i górnego oraz utworach platformowych triasu środkowego powszechne są struktury tipi. Stwierdzono je w serii wierchowej w kilku profilach triasu dolnego i triasu środkowego oraz triasu górnego w profilu z Doliny Smytniej. W obrębie jednostki kriżniańskiej struktury teepee stwierdzono w utworach dolnego triasu w profilu Małej Królowej Kopy, oraz w utworach górnego lądynu (profile Skupniów Upłazu i Hlupy–Ždiarska Vidla). Podobnie jak paleokras struktury teepee były związane z krótkotrwałą emersją. Podczas takich wynurzeń dochodziło do wysychania i spękania osadu. Niejednokrotnie dochodziło również do zapadania się takich struktur i powstawania brekcji.